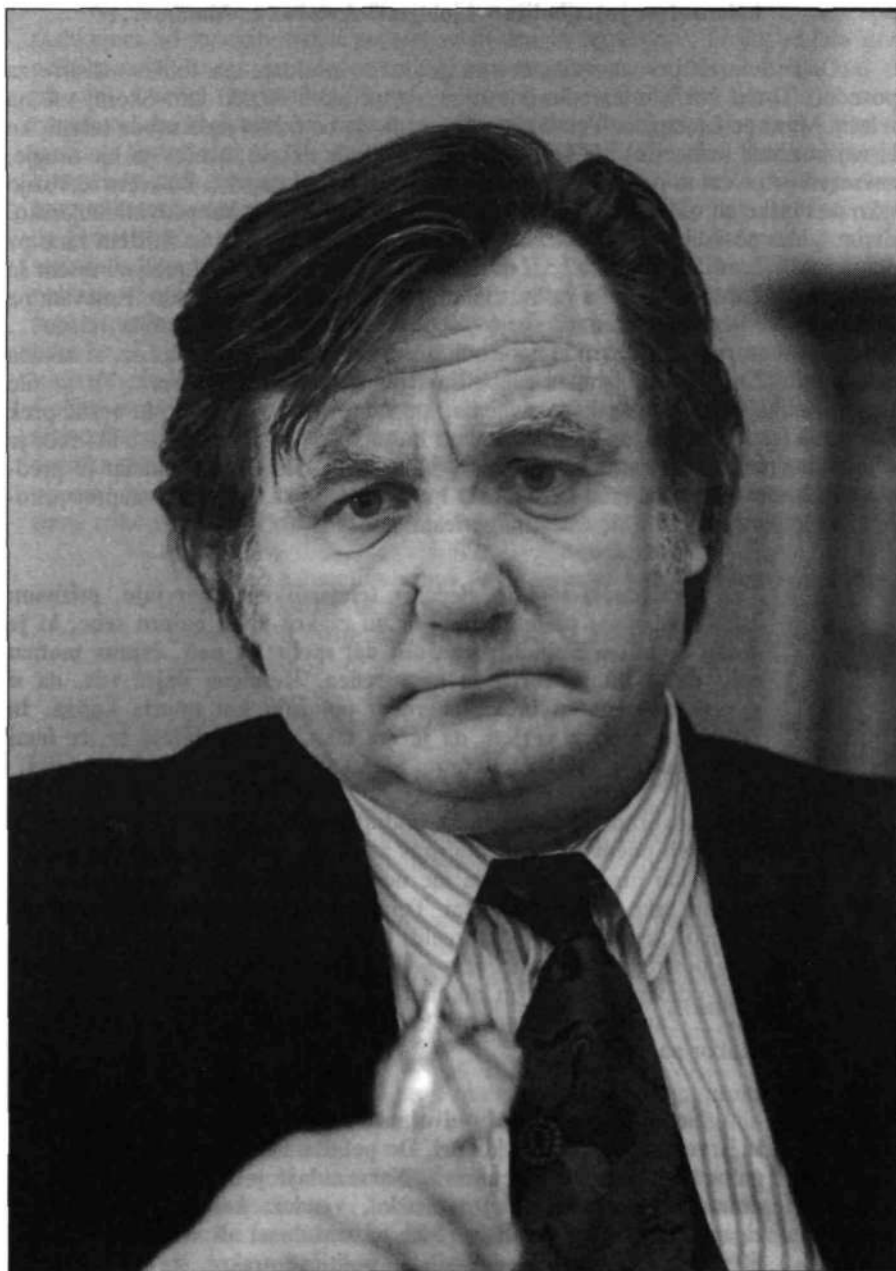

I N T E R V J U

TONE PARTLJIČ

Dragi Tone, v Ljubljani se oba gibljeva pravzaprav skoraj ves teden, šele ob koncu pobegneva, jaz na Primorsko, ti na Štajersko. Celo ta vprašanja ti pošiljam v Maribor, kot da mi nekaj prišepetava, da boš »doma« laže in bolj zbrano odgovoril nanja. Morda mi je v spominu tudi tvoj zadnji dovtip iz Štajerca v Ljubljani: »Veste, katera stvar je najboljša v Ljubljani? Avtobus za Maribor...«

Ojej! Šele to prvo »uvajajoče« in prijazno vprašanje pa toliko »stvari« za povedat. Torej: Na leto naredim s svojim avtom okoli 50.000 km. Skoraj vse na relaciji Maribor-Ljubljana. Vendar se mi vse zdi, da bo odslej naša usoda (zlasti, ko bi naj porihitali avtoceste), da bomo zjutraj v središču države, zvečer pa kje drugje, navsezadnje po uri in pol vožnje povsod trčiš na državno mejo... Po svetu se vozijo tako na obiske ali v službo kot midva iz Ljubljane bodisi na Primorsko ali Štajersko. Živim lahko po vsej Sloveniji, kruh si služim v Ljubljani, pišem in si ližem rane pa doma v Mariboru. In to doma brez narekovajev! Zanimivo, da v Ljubljani nisem še nič napisal. Morda kako humoresko, članek, pismo... Pa še to na silo. Rojevam pa doma. Se skrijem, zavlečem v svojo sobo kot mačka, ko bo dobila mlade... V Ljubljani se počutim dobro. Imam odlične prijatelje. Ti, Ciril Zlobec, si seveda med njimi. Zame v Ljubljani ni najboljše stvar avtobus za Maribor. »Tu se sile življenja stikajo...« Slovenskega življenja, kajpada! In kakšen evropski vetrič prek Karavank (redko, redko) in na srečo gor od Jadrana... včasih zapiha... Maribor je edinstveno mesto tudi zato, ker sem se v njem rodil. Slabo pa je, kadar je predmestje Gradca ali pa cmerav nezakonski ljubljanski otrok, ki se kar naprej pritožuje... Je pa moj dom s Slovenskimi goricami naokrog in Dravo...

Pred dnevi sem te gledal v televizijskem intervjuju, priznam: čakal sem, kdaj se boš »ujel« in mi razkril kako potezo sebe, ki je doslej še nisem poznal, pa se nisi dal speljati v past, čeprav moram reči, da si bil zgovoren in neposreden. Resnično daješ vtis, da si v vsakem trenutku in v slehernem položaju kot odprta knjiga. In vendar ne morem verjeti, da je res tako. Ne sprašujem te, če imaš sedmo tančico, ampak katera je. Skratka: o čem ne rad pripoveduješ.

Vsa ta moja zgovornost, neposrednost, »odprtost«, ki mi je očitno prirojena, je najbrž prisotna v vseh pogovorih z menoj prav zato, da »vse« prehitim, pripovedujem tudi že skoraj kaj preveč, samo da me ne sprašujejo tisto, česar ne maram, o čemer se celo sam tako redko sprašujem. Torej sam razgalim prvo, drugo, tretjo, četrto, peto tančico, šesto poskušajo razgaliti najbolj tečni, sedme ne odgrinjam. Velikodušno sem odstranil ključavnice iz mnogih kamric svojega srca, tistih zadnjih (Cankarjevih) ne odklepam nikoli in nikomur... Večino pa sploh preslepim, da naprej ne trkajo... Zato, Čiro, ne povem, katera je sedma tančica, kaj šele, kaj je za njo... Vsekakor pa ni sovraštva.

Ne bom te spraševal o dvojnosti tvoje osebnosti ali življenja, kje te je več, v politiki ali v kulturi. Do politike imaš razvidno distanco, ne golta te, ostaja pa ti zanimiva. Navsezadnje je tako rekoč vsa tvoja dramatika politična, vsaj tematsko, vendar: ker nobena stvar ne zajame življenja v celoti in glede na sorodnost ali vsaj bližino твоjih literarnih tem, zlasti gledaliških, in politične prakse, sta ti kdaj ti dve

področji, vsaj deloma kompenzacija drugo drugega ali dopolnjujoča se dela iste celote.

Skoraj bi moral na pomoč poklicati kakega psihoanalitika! Nisem razcepljena osebnost politikpisatelj ali pisateljpolitik. Sem le pisatelj.

Ne le da me politika »ne golta«, tudi obseda me ne. V tem se, upam, razlikujem od mnogih svojih prijateljev in drugih Slovencev, ki jim je bila doslej politika nekaj tujega, nenašega, vsekakor pa sovražnega... Zdaj jo imajo vsak dan pri sebi, s seboj, v glavi, žepih, riti, v treznih ali fajhtnih besedah... Ne morejo razumeti, da bi lahko bil državnozborni poslanec manj obseden s politiko kot sami... Seveda mi ni žal, da vidim politiko od blizu, da vidim njeno ničevost in kdajpakdaj tudi veličino (Ali nismo predvsem po politični poti prišli do svoje države in se nekateri, se zdi, še zdaj ne morejo sprijazniti, zakaj ni bilo bolj »krvave« vojne, da bi imeli znova priložnost tudi za medsebojne stare račune...). Seveda je v mojih satiričnih komedijah precej politike, vendar le, ker smešim tiste Slovence, ki jih politika obseda... Če bi ne bil tako blizu tudi politiki, bi morda še tudi sam kar naprej podlegel lažni modrosti, ki deli Slovence na »čiste« pisatelje in »umazane« politike. Kaka sreča, če bi bile stvari tako preproste! Te dni poteka na Bledu srečanje pisateljev Pen centrov in tema je Fašizem in pisatelji (ali nekaj takega). Koliko pisateljev je ploskalo fašizmu v Italiji in nacizmu v Nemčiji! Koliko je bilo žrtev! Nas to res nič ne izučí? Kako trpim, ko poslušam iz ust kakega slovenskega pesnika enake besede, ki sem jih pred leti poslušal s teboj vred v Beogradu... Sem pisatelj! Nisem politik! Čeprav me kot poslanca državnega zbora in »podpornega« člana neke stranke vsi potiskate v politiko, še ne morem reči, ja, prav imate...

Če se omejuje samo na literaturo: kot nedvomno nadarjen in odmeven satirik in humorist si kdaj v skušnjavi, da bi ostreje, bolj boleče pičil svoje literarne kritike? Cankar, kot vemo, ni bil ravno prizanesljiv...

Nisem Cankar, čeravno sem v mladih letih »norel« za njim. Tudi nisem imel tako travmatičnega otroštva... Kar zadeva moje »recenzente« se zatekam k svetemu pismu: »Odpusti jim, o Gospod, saj ne vedo, kaj delajo!« »Prvi bodo zadnji in zadnji bodo prvi!« Ali po domače: »Ko me usekajo zaradi leve komedije, jim nastavim desno...« No, saj tudi med njimi najdeš fejest fanta! S pametnim, prijaznim in nonšalantnim Matejem Bogatajem lovim skupaj celo ribe...

Stranka, ki ji pripadaš ali si vsaj njen poslanec, je najmočnejša v Državnem zboru, zato tudi tarča številnih napadov, pa ne samo nasprotnih političnih strank, ampak tudi prominentnih novinarskih in pisateljskih peres, te to nič ne mika ali vsaj premoti, da bi kdaj sam zaostрил svoj glas kot pisatelj ali kot dramatik?

Razen Draga Jančarja, stari moj, nisem opazil nobenega prominentnega novinarskega ali pisateljskega peresa, ki bi napadalo LDS... Četudi si stranka »na oblasti« seveda zasluži kritično lupo... Vendar tudi »naroda« ni treba obtoževati, če se na svobodnih volitvah odloči, kakor se pač odloči. Sicer pa je bila stranka v prvem sklicu opozicijska... In bo spet in bodo prominentna peresa »sesuvala« kako drugo stranko na oblasti... Ker so se novinarji po eri servilnosti odločili za »sesuvanje«...

Drago Jančar je kot politični esejist zelo oster, večkrat usmerja svojo ost tja, kjer se tudi ti giblješ. In vendar zelo rad poudarjaš svoje prijateljstvo z njim, da bi že lahko govorili o nenavadni, neslovenski toleranci...

Z Dragom Jančarjem me veže najgloblje prijateljstvo in neke vrste privrženost tistega tipa, ki pravi, da se nasprotja privlačujejo. Ja, nekaj znamenj je, ki me spravljajo v dvome, ali je to prijateljstvo še obojestransko...

Jaz ga imam rad zaradi vsega, kar sva že skupaj »dala skozi«. Predvsem tudi zaradi pisanja. Najprej seveda proze! Tudi njegova kritična in suverena politična esejistika je odlična, tudi zato, da mi drži zrcalo... Zelo se mi zdi pomembno vedeti, kakšnega me (tudi v politiki) vidijo drugi. Seveda ne Slivniki, Vasleti ali drugi klovn, ampak resna peresa, med katere štejem Draga... Seveda pa je tudi Jančar samo človek in je torej zmotljiv ali objesten. Če se mu zdi odločno, da jaz glasujem za Školča, se zdi meni prav taka njegova čestitka Peterletu za neko politično zmagico... Vendar je v mojih očeh in mojem srcu (o slovenska patetika!) Drago drag človek in prijatelj... In bo tako, četudi se bo (ali se je že?) kdaj distanciral do mene... Toda! Ja, toda! Z najdražjimi prijatelji sem pripravljen deliti njihovo srečo, ljubezni, uspehe, norosti... Ne pa njihovega sovraštva! Tega pa ne! Toda vse preštevilni terjajo od mene, da ne smem imeti teh in teh prijateljev... Tudi tebe! Da moram deliti njihove bese! Kaj me briga, če Jančar ne mara Kučana, Školča, Jaše Zlobca... Toliko ljudi je, ki jih marava oba...

Neki moj ravno tako ljub prijatelj se je odvrnil od mene, ker nisem fasciniran od Janeza Janše; še več, ker sem v nekaterih rečeh kritičen do njega in menim, da so sredstva za doseg njegovih političnih ciljev nevarna... (Laž, potvarjanje, populizem, militantnost). Kljub temu tudi Janši priznam marsikako zaslugo, saj je cela politična pomlad zaznamovana z njegovim imenom... Ker sva tudi že prej govorila o moji eventualni zasvojenosti s politiko, ti še enkrat odgovorim: nisi me in ne boš me videl literarno nastopati ob kakem visokem politiku, tiskovne konference v zvezi z mojo knjigo ne bodo nikoli politični dogodki, ne bom služil nobeni stranki s svojim resničnim pisateljskim delom... Humoreske, članki, aforizmi... to je drugo blago... Danes, se zdi, se slovenska politična scena znova deli, kakor zmeraj, na dva generalna dela, med katerima je prepad, ne glede na strankarski pluralizem, in sicer na del, ki je trd, maščevalen, militanten, ki ima v programu »dokončati« spremembe (tudi kadrovske, so zapisali v programu), ki bo delal čistke, kakor napoveduje, ki bo naložil pokoro za stare grehe, ki se ga bojim, ker že zdaj podtika (tudi meni!)... Ki bo neusmiljen v razvrščanju, kdo je »naš«, kdo je kolaboriral na primer z JLA (nemškimi kolaborantom seveda odpuščajo), kdo je udbomafijec, kdo je služil zločinskemu komunističnemu režimu, torej obdobju, v katerem sem se rodil, se v njem šolal, začel delati za kruh... Da so med njimi najnevarnejši nekdanji komunisti spreobrnjenci, je logično samo po sebi. Mnogi med njimi z nemškimi ali južnjaškimi priimki (priimka si pač ne izbereš sam) prisegajo še zlasti na slovenstvo...

Drugi del je tisti, ki mu pripadam sam in ki kajpada tudi ni brez grehov. Naj volitve odločijo! Navadimo se živeti v normalnih razmerah, brez izrednih razmer, brez afer...! Pustimo sodstvu, naj sodi, obsodi, oprosti. Ne bodimo mi sodniki. Ne naredimo zločinskega celega obdobja, »cele« generacije. Obsodimo, raziščimo pa sleherni zločin, vendar ne na političnih shodih, ampak na sodišču... Odločimo se vendar že živeti življenje in pustiti drugim, naj živijo...

Če se vrnem k dragemu Dragu Jančarju, po katerem me sprašuješ. On je bolj

radikalen, neusmiljen, tudi bi nekaterim ljudem »prepovedal«, da se ukvarjajo s tem ali onim... Je v krogu Nove revije, podpisuje peticije (in kot rečeno, tudi telegrame), vendar ga ne vidim za škrici kakšnega političnega sukniča, kakor nekatere druge... Sicer pa ne vem, zakaj me mnogi toliko sprašujejo o njem, me opozarjajo, da ga zmerom hvalim, on pa me še omeni ne... Toda nekaj šteje vendar tudi Peterica v Mariboru, Čiro, ali ne, kot na primer Pesmi štirih, ki so zvezale tebe s prijatelji...

V Državnem zboru je kar nekaj »upesnitve vrednih junakov«, tako rekoč vsak dan jih imaš pred sabo... Pravzaprav se mi zdi čudno, da nobeden od njih še ni postal tvoja literarna inspiracija. So manj zanimivi od učiteljev?

Na žalost, so manj zanimivi. Toda v zadnji moji komediji je na primer nacionalist hišnik Lasbaher kar nekoliko posnet po resničnem članu Nacionalne stranke, predelan v komedijski lik, seveda. Upam pa, da bom iz časovne distance, ko torej ne bom več poslanec, le napisal kako »parlamentarno« komedijo. Čeravno sem frapiran, ker mi nekateri ob Štajercu v Ljubljani očitajo, da ni nikjer več moje politične korajže, da sem znenada oportunističen... in prizanesljiv do sedanje politike. Toda: nisem hotel napisati politične komedije, ker menim, da ljudje potrebujejo več smeha, ljubezni, celo nosečnic... In sprejem pri občinstvu mi govori, da se nisem zmotil... Sicer pa se zdaj dela norca iz politikov sleherni »pikzibner«.

Ali se ti ne zdi, da Slovenci bolj ljubimo kot cenimo komedijo? Radi se smejimo, tudi tvojim »šalam«, že po končani predstavi pa vihomo nos, češ to ni Cankar... A nisi celo ti nekoliko zagrenjeno rekel, »da pa naj kdo drug nasmeje občinstvo za en cel večer...«

Slovenci zelo radi prešustvujemo. Pomeni, da na skrivaj ljubimo, javno pa se zgražamo. Najhuje pa je, kadar kdo zaradi impotence še na skrivaj ljubiti ne more... Tako je s smehom... Kadar uvozimo komedijsko blago, brez pomisleka plačamo davke, se potrudimo z embalažo in reklamo in iščemo v navadnem izdelku »nekaj več«, bodisi sijajen komedijski mehanizem bodisi vzorno obrt bodisi preprosto frivolnost svetovljanstva... Enako domače blago pa je takoj butalsko... Toda, gledališče je zmeraj poznalo slonokoščene stolpe bodisi sakralne bodisi poetične ali tragijske dramatike in seveda zabavljaštvo, sejmarstvo, burkaštvo, cirkusantstvo na drugi strani. Že med predstavo Štajerca v Ljubljani mi je nekdo prinesel na nos, da je Dušan Jovanovič rekel, da predstave sicer še ni videl, da pa je slišal, da je »poden podna«. O »podnu« je pred leti govorila tudi Šemberova Majda Knap... Zdaj sem prav vesel! Tako so učeni ljudje govorili recimo o Burki o jezičnem dohtarju, celo o kaki Molièrovi burki in tudi Nušič je bil baje včasih zagrenjen zaradi »podna«. Ne, jaz sem na to ponosen! Tudi to je treba znati in brez tega gledališča ni! Vsaj normalnega, demokratičnega, selektivnega... Kaj pa potem naredi čas...?! Vsekakor pa je več dramatikov, ki znajo bolj zatežiti kak gledališki večer kot nasmejati! Ne, nisem zagrenjen. Še več, stvari so zdaj vsaj na svojem mestu. Že brusim pero za novo komedijo »s podna«!

In ker sva že pri Cankarju: njegove komedije so hudo resna zadeva. Pri njem se včasih smejemo skozi tesno stisnjene zobe, privoščljivo, škodoželjno, maščevalno... Saj veš, kaj te hočem s tem

vprašati: Če nimamo morda prav zaradi Cankarja napačne predstave o tem, kaj resnična komedija sploh je in kakšen naj bo komedijski smeh...

Ja, Cankar nas je nekoliko zatežil. Ni nam privoščil smeha »kar tako«. V Hlapcih gledamo dve dejanji satiro, skoraj farso, potem se začne huda drama z elementi Ojdipovega kompleksa in občutka krivde pred materjo in mazohistično spraševanje, ali je lahko ena sama Jermanova misel umorila mater... Kljub temu je še zmeraj prav Cankar največji dramatik. Toda, kar zadeva komedijo, se moramo začeti pogovarjati na začetku; pri Matičku... Ali pa je res Cankar kriv, da smo Slovenci veseli le, kadar smo obenem tudi žalostni, tega ne vem...

In v najtesnejši zvezi s tem še vprašanje o tvojem umetniškem postopku: Se tudi zabavaš, ko pišeš komedije, ali »ustvarjalno trpiš«. Si, ko pišeš, podzavestno tudi v vlogi zaželenega občinstva?

Ko mislim na novo komedijo, uživam, kot bi mislil na novo ljubico. Ko jo nosim, sanjam, dojam, se počutim kot mati, ki nosi otročka... Ko pišem (rodim), trpim ko žival! Ne podzavestno, zavestno se vživljam tudi v občinstvo... Ali misliš, da Molière in Shakespeare tega nista počela, ko je od njunih tekstov živela cela igralska družina?!

Kakšno menje si »upaš« povedati o svojih kolegih dramatikih, Jovanoviču, Jančarju, Hiengu, Zajcu, Flisarju, Lainščku, o obeh Zupančičih, očetu in sinu...

Čiro, Čiro! Bi me rad spravil v zamero kar s celo rajdo mojih kolegov? In zakaj nisi omenil Möderndorferja, Šeliga, Jesiha, Filipčiča? Če si upam? Seveda si upam.

Jovanovič – Pravi človek teatra, njegove drame so teatarske... »Vse« zna. Od drame prek farse do happeninga in ibsenovke... Osvoboditev Skopja, Zid jezero, Žrtve mode bumbum... Zadnje »politične« verzije Antigone in Matere Korajže še nisem videl. Zakaj me ne vlečejo, ne vem.

Jančar – Velik pisatelj! Njegove drame so hvaležne za oder, vendar so bolj literarne kot Jovanovičeve. Arnož najboljši, a vse dobro, proza pa kajpada najboljša. (Potem pa politični eseji, hahaha!)

Hieng – Njegove učinkovite literarne drame so prinesle nov veter v dramatiko in posebno svetovljanstvo (Osvajalec, Lažna Ivana, Izgubljeni sin...)

Zajc – dramski pesnik prve klase. Dal sem na repertoar Mestnega gledališča njegovega Potohodca in že na premieri ostal brez polovice občinstva. A smo imeli prav!

Flisar – od Kostanjeve krone naprej sem čakal, kdaj se bo vrnil k dramatiki. Hvala Bogu, da se je ravno zdaj! Leonardo je boljši od Strica iz Amerike. Je sedaj vodilni dramatik prav Flisar?

Oba Zupančiča – Oče Mirko je doktor dramaturgije, sin pa režiser in mu je ime Matjaž. Mirko je živa legenda. Z legendami pa sam veš, kako je. Odlično, da si se odločil natisniti »literarno komedijo na znane teme« Čarobnice. Morda Mirko najbolj skrbno pazi na slovenski jezik. Ob Zajcu in Jesihu, kajpada! Matjaž še ni nobena legenda, zato lahko sproščeno piše groteske in eksperimentira...

Lainšček – V dramatiki še ni dosegel takega vrha kot v prozi. Toda poznam

nekaj njegovih dram in trdno sem prepričan, da nam jo bo še tudi v dramatiki zagodel; kot so spodobi.

Če seveda »nisem nor«, da bi dajal kako mnenje tudi o tistih, ki si jih izpustil, naj omenim še Möderndorferja, ki je napisal med drugimi tudi Travestitsko svatbo in dokazal, da bi lahko vse posekal kot komediograf, če bo le še naprej pisal farse, burke, komedije... Lope de Vega jih je namreč napisal baje 2000 in je bil mojster... Si zdaj zadovoljen?

Ti je kdo od naštetih neprijeten vrednostni kriterij, ki te moti pri pisanju? Ali pa je tvoj svet povsem avtonomen, v razpoložnjem smislu, ko ustvarjaš.

Samo ko ustvarjam, sem v svojem življenju povsem avtonomen. Da bi me delo kolegov motilo? Ne. Vendar se mi ne zdi slabo, da ga poznam.

Pravijo, da je idealno, če gresta vstric pisateljeva in režiserjeva inventivnost. Občutek imam, da ste dramatiki bolj zmerni kot vaši kolegi režiserji, recimo Pandur, Taufer in nekateri mlajši, ki se zato bolj razživijo ob tujih tekstih. Se motim?

Ja, se motiš, kar zadeva Vita Tauferja. Ta se je namreč prav dobro »razživel« ob komedijah Emila Filipčiča in Andreja Rozmana in tudi ob Odiseju očeta Vena Tauferja. Pri izbiri avtorjev pa je tudi Pandur »konservativen« (Mérimee, Shakespeare, Goethe, Dostojevski, Dante); ob misli, kako dela z literarno predlogo, pa si lahko slovenski avtorji oddahnejo, da ne sega po njih. Izjema je Svetina, čigar Šeherezado je že uspešno zrežiral, zdaj pa jemlje baje v roke njegovo odlično poetično dramo Golobica in vrtovi... So pa režiserji res drznejši, a tako je zmeraj bilo in vse skupaj niti ni primerljivo na preprost način...

Bil si umetniški vodja vsaj treh slovenskih gledališč, Drame SNG Maribor in Drame SNG v Ljubljani ter Mestnega gledališča ljubljanskega. Kje si se človeško, delovno in ustvarjalno bolje počutil? Vprašanje je netaktno, vendar vem, da znaš odgovoriti tudi na takšna vprašanja...

Vprašanje se mi ne zdi netaktno. Povsod je bilo kaj »najlepšega« in povsod »kaj zoprnega«. Sreča ob krstu nove uprizoritve je povsod ista, tudi muke, dvomi, krize na vajah... Igralci povsod težki v božjo mater, a hkrati tudi človeško čudoviti in umetniško veličastni... V gledališču se lahko celo kadi dim, ne da bi bil kje ogenj... Še v politiki ne pade toliko velikih besed v prazno kot v teatru... Tudi egocentričnosti ni nikjer večje... Ne morem razumeti igralcev, ki s solzami v očeh govorijo o kakem režiserju, da je bil velik, »ker je imel igralce resnično rad«... Kot da so otroci, ki jim je toliko od tega, da jih ima kdo rad. Jaz sem jih imel zelo rad in sem jih izjemno spoštoval. Toda tudi igralci (in zlasti oni) niso od mene zahtevali le, da jih imam rad, ampak da tudi sovražim, kogar sami sovražijo... Tu se pa nisem pustil, sem raje odšel... A ni razlike med teatri, povsod so le odrske deske, ki so svet... Ne boš verjel, celo v Šentjakobskem gledališču, kjer sem nekaj pomagal, je enako, da ne rečem isto... O, zanesenosti, a tudi zlobe, tega pa je v teatru zelo veliko, da je koristno skusiti! Lahko pa ti spijejo kri, kot so jo Filipčiču, Štihu in še komu. Danes v tem, jutri v onem teatru...

V že omenjenem intervjuju si zaupal, da si Kulaka napisal tako rekoč čez noč, v enem zamahu. Vprašanje je naslednje: Kaj ti gre laže izpod peresa, dramsko ali prozno besedilo? Mislim prav na tvojo osebno izkušnjo, pri tem seveda predpostavljam, da si za oba žanra enako nadarjen. Gre torej predvsem za specifiko zvrsti z vidika pisanja.

Komedijo lahko napišem »čez noč«, ker sem jo prej dolgo nosil, ker začnem pisati, ko jo »vidim« na svojem domišljijem odru, ker nimam dosti časa za »mučenje« pisalnega stroja... Seveda jo potem »v enem zamahu« še popravljam, torej pišem znova in znova tudi še trikrat, štirikrat. Kadar ni bilo tako, je bilo slabo. Še zmeraj pa špekuliram, saj lahko še na vajah popravimo... Ta legendarni »enkratni« enodnevni zamah pa ne pomeni, da ne trpim poleg ko živina, kar sem že zapisal.

Z daljšo prozo je drugače! Tudi tam imam načrt, vidim osebe, imam azimut, kompas, severnico in koordinate... In grem na mučno neznano, a na koncu osrečujočo pot... Ta pot je pri prozi daljša, je maraton, medtem ko je dramatika vseeno tek na srednje proge. Antigonja je seveda en cel kosmos, a jo prebereš v eni uri... Prišleke, na primer, pa bereš dneve in dneve...

Ščuke (prvi del) in Moj ata, socialistični kulak, to je pravi Partijč, pravijo mnogi. Recimo, da imajo prav. Kaj pomeni ustvarjati pod takšnim bremenom samega sebe, ko naj bi najboljše že opravil? Pišeš tudi pod tem pritiskom, da moraš doseči ali celo preseči priznane najboljše doslej?

Ne. Seveda ne! In če berem kritike za prvo Ščuko, so bile podcenjujoče, saj so pisali o burki, predmestni ljudski igri itd... Šele ko napišem kaj slabšega, rečejo, ono je bilo dobro, to pa ni... Ko pišem, sem svoboden in nisem pod nikakršnim pritiskom!

In če ostaneva pri tem, pri tem nehvaležnem definiranju »vrhov«; kritika ti te dni priznava, da je tvoj najnovejši roman Pri Mariji Snežni zvoni tvoje najboljše, najbolj zrelo prozno delo. So bile tudi ambicije, ko si ga pisal, doslej največje? Sama snov in kompozicija romana bi skorajda navajala na takšno misel.

Ja. Čeravno imam zmeraj »najvišje« ambicije.

Bilo bi zabavno, če bi mi priznal, da skrivoma pišeš tudi pesmi.

Bilo bi zabavno, a žal, ni res.

Mnenje mnogih je, da je Društvo slovenskih pisateljev po koncu tvojega mandata preživelo enega svojih najbolj mrkih obdobj, tudi najpomembnejših seveda, vendar mrkih do te mere, da ga mora sedanjí predsednik Evald Flisar sestavljati nanovo, potrpežljivo, strpno, kajti odtujenost med članstvom je postala skoraj popolna...

No coment, please!

Tako pod črto pa vendarle. Resnicoljubni Janša v Okopih piše, da je bilo

pisateljsko društvo v dveh mandatih mojega predsedovanja pod osebnim vplivom Milana Kučana in da je zavzelo svojo pokončno držo šele s prihodom intelektualca Rudija Šeliga... Če je vsa Janševa Resnica te vrste, nam Bog pomagaj. Kučana vse do leta 1990 nisem osebno srečal, četudi bi se tega seveda ne sramoval. V odboru so bili tudi Rožanc, Grafenauer, Taufer, Petan... ustanovili smo odbor za Svobodo mišljenja, užaljeno pismo mi je javno pisal predsednik ZKS Marinc, pripravili smo tisto legendarno zborovanje, skupaj s teboj smo se uprli Srbom v Savezu pisaca Jugoslavije... Niti slutil nisem, da bi naj vse to vodil Kučan. Najbrž je to počel po Janševi direktivi... Tudi ko sem Janšo povabil v Mestno gledališče za dramaturškega svetovalca ob Kavčičevi drami Karambol, me je po njegovem vodil Kučan ali kaj? Kako da pisatelje, ki so zdaj zbrani okoli njega ali ga obožujejo, to ne moti in ga ne poučijo! Ali pa so vseeno veliko večji politiki kot recimo jaz...?

Če bi ne vedel, da si rojen v Mariboru, bi mislil, da je tvoj rojstni kraj Sladki vrh, mesto tvojega učiteljevanja. Kakšno mesto v tvojem življenju imajo kraji, ki se neposredno oglašajo v tvojih delih: Sladki vrh, Maribor, Marija Snežna... torej kraji, kjer bi lahko iskali tvoje pisateljske korenine.

Rojen sem v Mariboru, do svojega dvajsetega leta pa sem živel v slovenskgoriški vasi Pesnica pri Mariboru, kjer se med drugim »dogaja« Moj ata, socialistični kulak. Na Sladkem vrhu sem bil v letih 1964 do 1971 učitelj. Tam je »doma« Žašlerca, na šoli so se »zgodile« samoupravne ščuke, čez hrib ali dva pa je Marija Snežna, rojstni kraj Toneta Kuntnerja, ki mi je pomagal odkrivati skrivnosti Slovenskih goric in tamkajšnjih ljudi... Tam imam vse korenine, že v Mariboru jih nisem mogel prav pognati, kaj šele v Ljubljani... Res je, da se selim iz kraja v kraj, da sem danes tu, jutri tam, a v Slovenskih goricah sem doma, tja se vse bolj vračam... Nisem Štajerc. Slovenec sem, ki ima na Štajerskem dom. In samo tam lahko pišem.

Vsekakor si človek z izkušnjami: za katero svojo besedo bi rekel, da je učinkovitejša, v Državnem zboru ali v gledališču.

Dragi Ciril, ali ni zlobno tako vprašati komediografa... Res je tudi Državni zbor včasih teater s kako tragikomedijo na repertoarju, a tam je le moje telo in moja pamet, moja duša in moje srce pa nista za mikrofonom, ampak za pisalnim strojem.

Pa končajva z literaturo in ne s politiko!

Literarni del te številke Sodobnosti je posvečen dramatiki, trem različnim avtorjem, trem različnim žanrom. In prav kot urednik se nagibljem k oceni, da se slovenska dramatika po obdobju sedmih suhih let spet postavlja na noge, celo pri istih imenih.

Imaš prav. (Pa saj si tudi ne bi upal oporekati akademski avtoriteti.) In zaslužiš si pohvalo tudi kot urednik, da tiskaš drame v času, ko založniki dobijo kurjo kožo, če jim kakšno ponudiš, rekoč, mi ne tiskamo več dramatike...

Pisna vprašanja je postavil
Ciril Zlobec

V Mariboru, »v enem zamahu«
4. junija 1995